

جناب آقای مهندس نیک نام

معاون محترم منابع انسانی شرکت آب و فاضلاب استان فارس
و نماینده انجمن آب و فاضلاب ایران

* لطفا ضمن معرفی مختصر شرکت آب و فاضلاب استان فارس
یک معرفی اجمالی از خود نیز ارائه فرمایید.

- به نام خدا. استان فارس با مساحتی در حدود ۱۲۲'۶۰۸ کیلومترمربع، چهارمین استان بزرگ و با جمعیتی نزدیک به ۵ میلیون نفر برطبق سرشماری سال ۱۳۹۵، چهارمین استان پرجمعیت ایران به شمار می‌رود. مساحت استان شامل ۳۵ درصد دشت و ۶۵ درصد ارتفاعات است. براساس تقسیمات کشوری، استان فارس به ۳۶ شهرستان، ۱۱۲ شهر، ۸۹ بخش و ۲۰۵ دهستان تقسیم شده است. از نظر ترکیب جمعیتی نیز، نزدیک ۷۰ درصد استان در ۱۱۲ نقطه شهری و ۳۰ درصد جمعیت در ۴۲۳۰ آبادی ساکن هستند. نتایج حاصل از طرح آمارگیری نیروی کار در سال ۱۳۹۵ حاکی از مشارکت اقتصادی ۴۰/۳ درصدی و نرخ بیکاری حدود ۱۳/۶ درصدی در استان است. در سال ۱۳۹۲ استان فارس از نظر تولید ناخالص ملی (GDP) در رتبه ۵ کشور قرار داشته است. در حال حاضر ۱۱۲ شهر و ۲۴۰۰ روستای فارس با جمعیتی بالغ بر ۳/۲ میلیون نفر تحت پوشش خدمات‌رسانی مستقیم شرکت آب و فاضلاب استان قرار دارند.

این جانب نیز با تحصیلات فوق لیسانس مهندسی آب و فاضلاب افتخار خدمت به مدت ۲۵ سال در صنعت را دارم. در حوزه های کارشناسی و نظارتی فنی و بهره برداری و نیز در جایگاه‌های مدیریتی شهرستان و ستاد شرکت کار کرده‌ام. به مدت حدود ۴ سال به‌عنوان معاون برنامه‌ریزی و منابع انسانی و از ابتدای سال ۱۳۹۹ نیز در جایگاه معاونت منابع انسانی و تحقیقات شرکت هستم. کارشناس رسمی دادگستری، عضو و نماینده انجمن آب و فاضلاب ایران، عضو انجمن متخصصین صنعت آب و فاضلاب کشور و ... نیز هستم.

* نقطه تمایز شرکت آب و فاضلاب استان فارس با توجه به جدایی شهر مرکز استان، نسبت به دیگر شرکت‌های آب و فاضلاب چیست؟

- در حال حاضر فقط در چند استان، ساختار ارایه خدمات در شرکت‌های آب و فاضلاب به‌گونه‌ای است که شهرهای مرکز استان از شرکت استانی جدا هستند و این نیز به لحاظ تبصره‌ای است که در قانون تشکیل

شرکت‌های آب و فاضلاب پیش‌بینی شده است. با توجه به گستردگی حوزه خدمات در استان فارس و نیز محدودیت‌های تامین منابع آبی و مالی که در تمامی شهرها و روستاهای استان وجود دارد به‌نظر می‌رسد که اگر ساختار شرکت در استان فارس هم به یک شکل واحد و متمرکزی برسد با توجه به هم‌افزایی حاصل از آن، توان خدمات‌رسانی در کل استان نیز افزایش خواهد یافت.

* نقاط قوت و ضعف ارایه خدمات در شرکت آب و فاضلاب استان فارس را بیان کنید.

- شرکت یکپارچه آب و فاضلاب استان فارس که ترکیبی از شرکت‌های شهری و روستائی سابق فارس است دارای پتانسیل‌ها، تجربیات و توانمندی‌های فراوانی است که از تجمیع دانش کاری و حرفه‌ای نیروهای مجرب و ماهر در هر دو شرکت و در طول چند دهه فعالیت حاصل شده است. بدون تردید این تجربیات گران‌بها و وجود منابع انسانی مجرب و توانمند در مجموعه، بالاترین سرمایه و نقطه قوت شرکت آب و فاضلاب فارس است. راهبری و ارایه خدمات در سطحی قابل‌قبول به مردم شریف شهرها و روستاهای استان گسترده فارس با وجود مشکلات و چالش‌های موجود، گواهی بر این مدعا است. برخی از مهم‌ترین چالش‌های شرکت نیز عبارتند از ناپایداری و کمبود منابع آب به‌دلیل تداوم خشکسالی و برداشت‌های بی‌رویه از منابع آب استان، تاثیرات منفی کمی و کیفی برداشت‌های بی‌رویه آب در بخش کشاورزی بر منابع شرب و بروز برخی تقابل‌های جدی میان منافع بخش کشاورزی و شرب (عدم وجود فرهنگ بهینه‌سازی مصرف در کاربری‌های کشاورزی و شرب)، کمبود شدید نقدینگی و منابع مالی به‌دلیل عدم دریافت قیمت تمام‌شده خدمات آب و فاضلاب در استان، فرسودگی بخش قابل‌توجهی از تاسیسات آب استان، پایین بودن نرخ برخورداری از خدمات دفع بهداشتی فاضلاب در استان، تهدید کمی و کیفی چاه‌های آب شرب و حریم آن‌ها، تاخیر در به‌بهره‌برداری رسیدن طرح‌های آب و فاضلاب به‌دلیل کمبود اعتبارات، گستردگی زیاد استان و جدا بودن مرکز استان از شرکت، عدم تخصیص و واریز به‌موقع اعتبارات عمرانی، بهره‌برداری از دو خط بزرگ آبرسانی با لحاظ این موضوع که در اکثر استان‌ها خطوط بزرگ توسط سازمان‌های آب منطقه‌ای اداره می‌شود و این خطوط، فاقد انشعابات صنعتی (درآمدزا) برای شرکت هستند. مهم‌ترین چالش کاری بر ماموریت اصلی یا رسالت بخش آب و فاضلاب متمرکز است. یعنی تامین و توزیع آب با کیفیت مناسب و جمع‌آوری و دفع بهداشتی فاضلاب به‌گونه‌ای که سیستم به‌هنگام، فراگیر، مطمئن و از نظر مالی پایدار باشد. به‌عبارت دیگر چالش اساسی، هدف اصلی حوزه آب و فاضلاب است که همان تامین و توزیع آب با کیفیت مناسب و جمع‌آوری و دفع بهداشتی فاضلاب با حداقل هزینه تمام شده است. در چنین شرایطی و برای تداوم موفقیت در ارایه خدمات بهینه آب و فاضلاب مستلزم به‌کارگیری مواردی است؛ از جمله ارتقای دانش و مهارت‌های فردی و جمعی، ارتقای توان علمی و عملیاتی و جذب نیروهای متخصص و کارآمد، ایجاد و توسعه نگرش سیستمی به سازمان، اشاعه فرهنگ اصلاح الگوی مصرف آب در مشترکین استان، افزایش

بهره‌وری، شفاف‌سازی، بهینه‌سازی و سرعت همراه با دقت در عملکردها و برنامه‌های عملیاتی، تسریع در خصوصی‌سازی، برون‌سپاری و اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی برخی از مهم‌ترین راه‌کارهای برون رفت از این چالش‌های موجود هستند. از نگاهی دیگر ناپایداری و کمبود منابع آب به دلیل تداوم خشکسالی و بحران‌های ناشی از آن، تاثیر منفی برداشت بی‌رویه از منابع آب در بخش کشاورزی، کمبود شدید نقدینگی و منابع مالی به دلیل عدم دریافت قیمت تمام شده و تاثیر آن در روند ارایه خدمات، تهدید کمی و کیفی چاه‌های آب شرب و حریم آن‌ها، فرسودگی بخش قابل توجهی از تاسیسات آب و هدررفت قابل توجهی از منابع آب و ساماندهی منابع انسانی بخش روستائی در ساختار جدید از دیگر چالش‌های مهم شرکت است.

* با توجه به یکپارچگی شرکت‌های آب و فاضلاب شهری و روستائی، نقاط ضعف و قوت این اقدام را بیان کنید.

- یکپارچگی خدمات آب و فاضلاب در قالب یک ساختار واحد استانی از مهم‌ترین دغدغه‌های یک دهه اخیر مدیران شرکت مهندسی و وزارت نیرو بوده است که با فراهم آوردن تمهیداتی از ابتدای سال اجرایی شد. جلوگیری از موازی کاری و کاهش هزینه‌ها، تمرکززدائی و توزیع خدمات آب و فاضلاب مناسب به تمامی آحاد جامعه شهری و روستائی کشور، تمرکز در تصمیم‌گیری و مدیریت منابع مالی و آبی و ... از مهم‌ترین اهداف فرایند یکپارچه‌سازی شرکت‌ها بوده است. از طرفی به دلیل این که شرکت‌های شهری و روستائی با دو ماهیت غیردولتی و دولتی فعالیت می‌کردند، یکپارچگی آن‌ها نیز با مشکلات و چالش‌هایی روبرو بوده است. از جمله تامین منابع مالی جدید با توجه به افزوده شدن خدمات در بخش روستائی با لحاظ کاهش اعتبارات عمرانی و ناپایداری اقتصادی موجود، نحوه جانمایی منابع انسانی، استقرار نظام اشتغال جدید کارکنان و توزیع پست‌های سازمانی در ساختار جدید از مهم‌ترین چالش‌های این مبحث هستند. در این حوزه‌ها با همکاری و هم‌افزایی مناسب در شرکت یکپارچه آب و فاضلاب فارس، اقدامات و برنامه‌ریزی‌های متناسبی انجام شده و یا در حال انجام است، با این حال با توجه به فاصله زیاد به وجود آمده میان درآمدها و هزینه‌های شرکت که بخش عمده آن نیز مرتبط با این یکپارچگی است و برای پایداری خدمات مطلوب به خصوص در حوزه روستائی باید اعتبارات عمرانی بیشتری برای شرکت تخصیص یابد.

* نظر خود را در رابطه با ساختار جدید شرکت‌های آب و فاضلاب و نقاط ضعف و قوت آن بیان کنید.

- ساختار جدید شرکت‌های یکپارچه با توجه به تراکم نیروهای موجود، منقطع و برای این دوره استقرار جدید ارایه شده است و مختص به این دوره انتقالی است. بدون تردید بعد از طی شدن این دوره انتقالی، این ساختار نیز نیازمند بازنگری است و باید در ساختار جدید، کلان‌نگری‌های لازم برای ایجاد شرکت‌های آب و فاضلاب دانش‌بنیان و با نگاه به ماهیت بنگاه‌داری شرکت‌ها و بهینه‌سازی فرایندهای

برون‌سپاری و بهره‌وری بیشتر خدمات مورد بازنگری قرار گیرد.

* با توجه به بحران آب در استان فارس برای تامین درازمدت آب و نیز اقدامات مدیریت مصرف آب شرکت شما چه برنامه‌هایی دارد؟

- استان فارس در دهه‌های اخیر همواره در رتبه‌های بالای مواجه با پدیده خشکسالی و کمبود آب بوده است و به تناسب نیز توسط حوزه‌های مرتبط، برنامه‌ها و اقدامات متناسبی برای مقابله با چالش‌های بحران آب اتخاذ شده است. با این وجود این شرکت نیز در حال تدوین برنامه جامع تامین آب شرب برای کل استان است که در قالب سه برنامه کوتاه‌مدت، میان‌مدت و درازمدت تدوین می‌شود. فرآیند و سازوکار این برنامه تعریف شده و کار آغاز شده است. ضمن این که تنش آبی در فصل گرما همراه با مشکلات ناشی از افزایش مصرف متعاقب وقوع بیماری کرونا، وقت و انرژی زیادی را برای تامین آب شهروندان استان طلب می‌کند.

در حوزه مهم و تاثیرگذار مدیریت مصرف آب نیز برنامه‌ها باید در دو قالب سخت‌افزاری و نرم‌افزاری تدارک دیده شوند. ضمن این که نقش رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی در افزایش آگاهی‌بخشی و فرهنگ‌سازی مدیریت مصرف در جامعه باید برجسته‌تر شود، هم‌زمان به منظور اثربخشی و انگیزه‌بخشی بیشتر به مشترکین، واقعی‌تر شدن تعرفه‌های خدمات آب و فاضلاب برای کاهش میان قیمت تمام‌شده و عرضه خدمات نیز در دستور کار تصمیم‌گیران کشور قرار گیرد. مدیریت فشار و ارایه وسایل و تجهیزات کاهنده مصرف همراه با فعالیت‌های فرهنگی و ترویجی برای نهادینه‌سازی فرهنگ مصرفی مناسب آب از اولویت‌های این شرکت در فارس خواهد بود. تنوع قومیتی، فرهنگی، اقلیمی و مذهبی در استان فارس بسیار زیاد است، به طوری که موفقیت هرگونه برنامه اجتماعی و مشارکتی بدون لحاظ نمودن پیش‌شرط‌ها و پیش‌نیازهای این تفاوت‌ها بعید می‌نماید. یکی از راه‌کارهای بسیار تاثیرگذار در برنامه‌های بهینه‌سازی مصرف آب، ایجاد شناخت و مطالعات کافی اجتماعی، فرهنگی، قومیتی و مذهبی در استان است که بتوان با توجه به شاخص‌ها و شرایط موجود برای هر منطقه از استان، برنامه‌های آموزشی و انگیزشی برای بهینه‌سازی مصارف آبی تدارک و اجرا نمود. به عبارت دیگر دخیل نمودن فاکتورهای اجتماعی و جامعه شناختی لازم برای مدیریت بحران آب موجود از ضروریات امر است. چرا که اتکای صرف بر مسایل فنی و سازه‌ای، ناکارآمدی و غیراثربخشی خود را در دهه‌های اخیر نشان داده است. نکته دیگر، پیشبرد برنامه‌های اجتماعی برای نهادینه‌سازی و فرهنگ‌سازی سازگاری بیشتر با کم‌آبی در تمامی بخش‌های مصرف آب در استان است که باید مورد توجه و اهتمام جدی قرار گیرد.

* برخورداری از سامانه‌های دفع بهداشتی فاضلاب در استان فارس چگونه است و در بهره‌برداری شبکه‌ها و تصفیه‌خانه‌های فاضلاب، استفاده از پساب و مدیریت لجن تصفیه‌خانه‌ها با چه

چالش‌هایی روبرو هستید؟

استان فارس از نظر شاخص برخورداری از سامانه‌های دفع بهداشتی فاضلاب در وضعیت مناسبی نیست. در حالی که نرخ برخورداری استان فارس حدود ۱۲ درصد مشترکین در این شاخص است اما میانگین کشوری این شاخص بسیار بالاتر است. در یک دهه اخیر، فعالیت‌های خوبی برای توسعه سامانه‌های بهداشتی فاضلاب در شهرهای استان انجام شده است، به طوری که هم اکنون در ۱۳ شهر استان پروژه‌های فاضلاب در حال اجرا هستند و برخی نیز به بهره‌برداری رسیده‌اند. هم اکنون ۶ شهر استان نیز با تسهیلات بانک توسعه اسلامی در حال اجرای سامانه‌های دفع بهداشتی فاضلاب هستند که در صورت به بهره‌برداری رسیدن این طرح‌های در حال اجرا، نرخ برخورداری این شاخص در استان به حدود ۳۰ درصد خواهد رسید. ضمن این‌که مطالعات سامانه‌های دفع بهداشتی فاضلاب برای جذب سرمایه‌گذار برای برخی از شهرهای استان نیز تدوین شده است. در بخش روستائی استان نیز پوشش شبکه‌های فاضلاب پایین بوده و نیازمند یک برنامه‌ریزی راهبردی برای توسعه این محور است. در مجموع فقط در چند شهر محدود استان، شبکه‌ها و تصفیه‌خانه‌های فاضلاب در حال بهره‌برداری هستند. برنامه‌هایی نیز برای واگذاری پساب تصفیه‌خانه‌های فاضلاب شهرهای در حال بهره‌برداری در حال پیگیری است که از طریق سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی، پساب و لجن تصفیه‌خانه فاضلاب شهرهای مرودشت، اقلید و چند شهر دیگر واگذار شود.

* ضرورت تشکیل انجمن آب و فاضلاب ایران و نقشی که می‌تواند در حوزه آب و فاضلاب ایفا کند را بیان نمایید.

تشکیل انجمن آب و فاضلاب ایران همان‌طور که در اهداف وجودی این نهاد هم آمده است کاملاً ضروری بوده و می‌تواند نقش موثری در فعالیت‌های صنعت آب و فاضلاب کشور ایفا نماید. با توجه به توسعه روزافزون جمعیت و ضرورت دسترسی به منابع آب سالم و دفع بهداشتی فاضلاب و استفاده مجدد از پساب، علوم مرتبط با آب و فاضلاب گسترش زیادی یافته است. دانشگاه‌های ایران نیز گام‌های بلندی در توسعه کمی و کیفی این دانش در بخش‌های آموزش و پژوهش و توسعه فناوری برداشته‌اند. از طرف دیگر، نیازهای عملی این بخش از سوی شرکت‌های آب و فاضلاب تامین می‌شود که به دلیل کمبودهای مالی و تکنولوژیک دچار کاستی‌هایی است. به همین دلیل وجود یک نهاد علمی که بتواند ارتباط ارگانیک و منطقی بین توسعه این علم در دانشگاه‌ها و نیازهای عملی این بخش را برقرار کند، ضروری می‌نماید. بنده نیز امیدوارم انجمن آب و فاضلاب ایران بتواند نقش حیاتی خویش را در تحقق اهداف وجودی‌اش ایفا نماید.

* با توجه به امضای تفاهم‌نامه همکاری شرکت آب و فاضلاب استان فارس و انجمن آب و فاضلاب ایران در سال گذشته، نحوه ارتباط آن شرکت با انجمن آب و فاضلاب چگونه است و دو طرف چه کمکی می‌توانند به هم بکنند.

از اهداف این توافق‌نامه، ایجاد همکاری‌های علمی و پژوهشی و استفاده از ظرفیت‌های طرفین برای توانمندسازی منابع انسانی و نیز توسعه ظرفیت‌های کاربردی و آموزشی است. نمونه بارز این همکاری نیز، پشتیبانی، حمایت و همکاری شرکت آب و فاضلاب استان با انجمن و دانشگاه شیراز برای برپایی سومین کنگره علوم و مهندسی آب و فاضلاب است که در آذرماه سال ۱۳۹۹ در شیراز برگزار شد. با توجه به مشکلات و مسایل عدیده در صنعت آب و فاضلاب استان، امیدواریم در آینده نیز بتوانیم از ظرفیت‌های خوب انجمن بیشتر بهره ببریم.

* شرکت آب و فاضلاب استان فارس چه ارتباط ارگانیکی با دانشگاه‌ها داشته است؟ چه قدر توانسته برای دانشگاه مسئله تعریف کند و چقدر از تحقیقات دانشگاهی را برای رفع مشکلات خود به کار گرفته است؟ چه قدر آب و فاضلاب فارس توانسته داده‌های مورد نیاز طرح‌های تحقیقاتی دانشگاهی را تامین کند؟

نگاه شرکت آب و فاضلاب استان فارس در حوزه طرح‌های تحقیقاتی، معطوف به رویکرد حل مسئله در شرکت است. یعنی با توجه به محدودیت‌های تامین منابع مالی در شرکت، اولویت‌گذاری طرح‌های تحقیقاتی و پژوهشی باید منجر به حل مسائل اساسی در حوزه آب و فاضلاب استان باشد. امیدواریم که دانشگاه نیز بتواند با به‌کارگیری ظرفیت‌های خود یاری‌رسان ما باشد. بدین منظور در کمیته تحقیقات شرکت، مسایل و چالش‌های اساسی که در سطح استان وجود دارند، ارزیابی و اولویت‌بندی شده و سپس برای هر کدام با توجه به منابع و ضرورت‌های موجود، طرح موضوع و تصمیم‌گیری می‌شود. شرکت آب و فاضلاب استان فارس همواره رابطه خوبی با دانشگاه‌ها و موسسات علمی و پژوهشی داشته است. عضویت دائمی دو عضو محترم هیئت علمی دانشگاهی در کمیته تحقیقات شرکت، امضای تفاهم‌نامه‌های همکاری با انجمن آب و فاضلاب ایران، دانشگاه شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی و پارک علم و فناوری استان نمونه‌هایی از این همکاری ارگانیک و فعال با نهادهای علمی و دانشگاهی است.